

Vejledning

Respekt for grænser

Vejledning til forebyggelse, opsporing og håndtering
af bekymring, mistanke eller viden om seksuelle
overgreb mod et barn eller en ung

Aarhus Kommune Børn og Unge

01 Forord

Professionelle fagpersoner har pligt til at handle, hvis der opstår bekymring, mistanke eller viden om overgreb mod børn eller unge. Når ledere og medarbejdere skal handle, kan der opstå en række spørgsmål. Børn og Unge har udarbejdet et beredskab, der kan hjælpe i disse situationer.

Retningslinjerne er en del af beredskabet Respekt for Grænser. Respekt for Grænser bidrager til at håndtere henvendelser og hjælper til, at forældre og ansatte i Børn og Unge får den nødvendige hjælp og vejledning.

Retningslinjerne bygger på viden og erfaringer som Respekt for Grænser har opbygget sammen med ledere og medarbejdere gennem de sidste ti år. Retningslinjerne bygger desuden på kommunale rammer og retningslinjer, samt national lovgivning og udvikles løbende i samarbejde med Red Barnet.

Som leder har du ansvaret for at sikre, at dine medarbejdere ved, hvordan de skal handle eller ved, hvor de kan få hjælp / læse om det.

Mvh.

Ole Kiil Jacobsen
Forvaltningschef Pædagogik og Forebyggelse

02

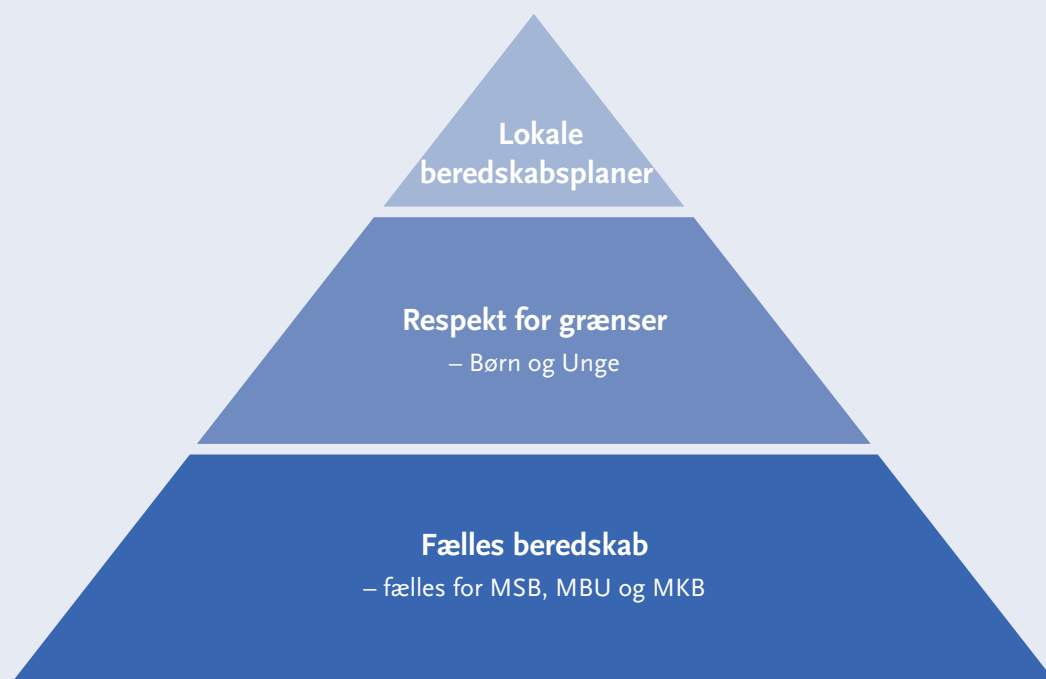
Indledning

Denne hovedvejledning henvender sig til ledere i Børn og Unge og giver en samlet indføring i beredskabet Respekt for Grænser.

Hovedvejledningen skal gøre ledere i Børn og Unge i stand til at handle i en konkret situation, hvor der er bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung er udsat for seksuelle overgreb eller anden krænkende adfærd.

Respekt for Grænser er en del af det samlede kommunale beredskab, som desuden består af Fælles Beredskab og lokale beredskabsplaner.

Beredskabet Respekt for Grænser løser en specifik opgave i Børn og Unge i forhold til at forebygge og håndtere sager, hvor der er bekymring, mistanke eller viden om seksuelle overgreb begået mod et barn eller en ung.

03

Respekt for grænser – organisering

Specialteamet

Specialteamet består af en daglig leder og seks fagkonsulenter fra forskellige afdelinger i Pædagogik og Forebyggelse.

Taskforcen (træder sammen ad hoc)

- Forvaltningschef Pædagogik og Forebyggelse (formand)
- Børn- og Unge Chef
- Relevante decentrale ledere (dagtilbudsleder, skoleleder, FU-leder, samt evt)
- Chef (eller anden repræsentant) for kommunikation
- Daglig leder for Respekt for Grænser
- Fagkonsulent fra Respekt for Grænser
- Personalekonsulent
- Sekretariatetsbetjener

Samarbejdspartnere i Respekt for Grænser

- Underretningsenheden, Socialforvaltningen
- Østjyllands Politi
- Rådgivningscenteret og Børnehus Midt, Region Midtjylland
- De faglige organisationer

Specialteamets opgaver

Specialteamet yder rådgivning og vejledning ved bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung er udsat for en seksuel krænkelse. Specialteamets konsulenter vurderer, hvordan en konkret henvendelse bedst håndteres.

Alle henvendelser fra dagtilbud, skoler og klubber skal ske via leder på Institutionslinjen: respekt@mbu.aarhus.dk. Inden for de følgende to timer bliver man ringet op af en konsulent fra specialteamet.

Specialteamet yder også rådgivning og vejledning til forældre. Forældre kan henvende sig på forældrelinjens telefon 2179-8888.

Specialteamet kan kontaktes mellem kl. 9 og 15 alle hverdage. Alle henvendelser journaliseres.

Task Forcens opgaver

Task Forcen træder sammen, når der er tale om komplekse sager vedr. bekymring, mistanke eller viden om et seksuelt overgreb mod et barn eller ung 0-18 år. Task Forcen kan samles i løbet af en time.

Task Forcens opgave er at tilrettelægge og gennemføre håndteringen af sådanne sager; herunder inddrage samarbejdspartnere rettidigt. Task Forcen laver en opsamling på forløbet, når sagen er afsluttet.

Respekt for Grænser bidrager løbende i det forebyggende arbejde i dagtilbud, klubber og på skoler. Det sker i den årlige dialog om det lokale beredskab og som et selvstændigt modul i den obligatoriske grunduddannelse af nye ledere i Børn og Unge. Kvalitetsrapporterne følger desuden op på det lokale arbejde.

Respekt for Grænser hjælper med at håndtere konkrete sager og er organiseret, så forældre og medarbejdere i Børn og Unge får hjælp, råd og vejledning.

Hovedvejledningen er opdelt i to dele, der hænger tæt sammen

Del 1

beskriver handleveje ved bekymring, mistanke eller viden om seksuelle overgreb

Del 2

præsenterer viden om seksuelle overgreb, grooming, digitale sexkrænkelser mv.

Respekt for Grænser er udviklet, kvalitetssikret og bliver løbende videreudviklet i samarbejde med Red Barnet.

A child wearing a bright blue and yellow raincoat is crouching in a forest. The child is wearing purple and grey sneakers. The background is a soft-focus forest with sunlight filtering through the trees, creating a bokeh effect. The text "Del 1" is overlaid in the center of the image.

Del 1

04

Opsporing

Bekymring, mistanke eller viden om et seksuelt overgreb mod et barn eller en ung skal altid tages alvorligt og håndteres korrekt. Det gælder overgreb børn eller unge imellem eller overgreb mellem barn og voksen.

De involverede i et seksuelt overgreb mod 0-18-årige kan være:

- Andre børn/unge
- Ansatte i Børn og Unge
- Voksne i barnets liv i øvrigt

Gå altid til nærmeste leder

Hvis en medarbejder får bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung har været udsat for et seksuelt overgreb, skal medarbejderen gå til sin nærmeste leder med det samme. Det gælder, hver enten bekymringen opstår hos medarbejderen selv, eller hvis det er forældre eller andre voksne, der henvender sig med bekymring, mistanke eller konkret viden. Det er således et hovedprincip i beredskabet at gå til sin nærmeste leder.

Hvis den nærmeste leder ikke er til stede, fx pga. ferie, skal medarbejderen gå til den stedfortræder, der er udpeget af lederen i dennes fravær. Hvis bekymringen eller mistanken vedrører den nærmeste leder, skal medarbejderen gå til sin leders leder.

Skærpet underretningspligt

Hvis bekymringen vedrører en voksen uden for institutionen, har medarbejderen pligt til at underrette de sociale myndigheder.

Hvis det er en forælder eller en anden voksen, der kommer med bekymring eller mistanke, skal vedkommende oplyses om, at:

- man kan ikke videregive en bekymring eller mistanke anonymt.
- når en bekymring er givet videre til en offentligt ansat, kan den ikke trækkes tilbage.
- offentligt ansatte har skærpet underretningspligt og dermed pligt til at gå videre med informationer, der giver anledning til bekymring.

Underretningspligt – efter Servicelovens §153 og §154

Den offentligt ansatte har pligt til at underrette de sociale myndigheder, hvis man under udøvelsen af tjenesten får kendskab til eller grund til at antage,

- at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte
- at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold
- at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte på grund af barnets eller den unges ulovlige skolefravær eller undladelse af at opfylde undervisningspligten, eller
- at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for overgreb

Underretningspligten tilsidesætter medarbejderens tavshedspligt.

Det er en pligtforsømmelse i ansættelsesforholdet, hvis man ikke agerer på bekymring, mistanke eller viden om seksuelt overgreb.

Læs mere i Socialforvaltningens retningslinjer for underretning

Tavshedspligt og videregivelse af oplysninger

Tavshedspligt og videregivelse af oplysninger er reguleret af forvaltningsloven og persondataloven.

Medarbejdere har tavshedspligt i forhold til fortrolige oplysninger, som de får kendskab til via deres arbejde. Oplysninger om fx væsentlige sociale problemer eller strafbare forhold er fortrolige og tavshedsbelagte. Fortrolige oplysninger må ikke videregives til pressen, til en forældrereds eller andre uden for den offentlige forvaltning.

Fortrolige oplysninger må heller ikke frit deles med kollegaer. Kun i de tilfælde, hvor videregivelse af oplysningen er nødvendig for kollegaens arbejde, må oplysningen deles. Oplysninger kan desuden videregives til andre myndigheder, hvis oplysningerne er nødvendige for at myndigheden kan løse pålagte opgaver.

Hvis en medarbejder bryder tavshedspligten, kan det få ansættelsesmæssige konsekvenser, og et brud på tavshedspligten kan desuden straffes efter straffeloven.

Den første vurdering af bekymringen – i daginstitutionen, skolen eller klubben

Hvis en leder modtager en henvendelse med bekymring, mistanke eller viden om, at et barn eller en ung er udsat for seksuelle overgreb, skal lederen – sammen med sin nærmeste leder (dagtilbudsleder, skoleleder eller FU-leder – samle og vurdere de skriftlige og mundtlige oplysninger. Alle relevante oplysninger skrives ned og journaliseres i e-Doc. Der udarbejdes et notat, der journaliseres i e-Doc og sendes til Børn- og Unge chefen.

Journalisér i e-Doc

- **Opret en ny sag i eDoc i det relevante faglige projekt**

Dagtilbud: I projektet "Børn"

Skole: I projektet "Elever, klage og afgørelsessager"

FU: I projektet "Medlemmer"

Adgangsbegrænsning: Sagen oprettes med den relevante Børn- og Unge chefs adgangsgruppe,

Dagtilbud: sæt efterfølgende egen enheds adgangsgruppe og dagtilbudslederens adgangsgruppe på sagen

Skole: Sæt efterfølgende nærmeste leder og skoleleder på sagen som personer

FU: sæt efterfølgende nærmeste leders adgangsgruppe på sagen, fx, "MBU-Fritidscenter Beder-Malling". Sæt også FU-chefen i dit FU-område på sagen som person

- **Læg relevante dokumenter på sagen**

- **Luk sagen når den er færdig.**

Alle ledere i Børn og Unge har mulighed for at kontakte specialteamet i Respekt for Grænser for råd og vejledning. Dette sker ved at sende en kortfattet mail til respekt@mbu.aarhus.dk. hvorefter en konsulent ringer op inden for to timer.

De overordnede handleveje

- Medarbejderen går til nærmeste leder
- Lederen samler alle relevante og konkrete fakta
- Lederen informerer sin nærmeste leder (dagtilbudsleder, skoleleder, FU-leder). De foretager sammen en første vurdering af oplysningerne og informerer Børn- og Ungechefen om denne.
- Efter samråd med Børn- og Unge chefen konkluderes om:
 - Bekymringen eller mistanken med sikkerhed kan afvises.
 - Bekymringen eller mistanken ikke kan afvises med sikkerhed og skal undersøges nærmere.
 - Hvis der er tale om en konkret viden skal den videregives til relevante myndighed
- Der sikres skriftlig dokumentation fra start – alt relevant materiale journaliseres i e-Doc

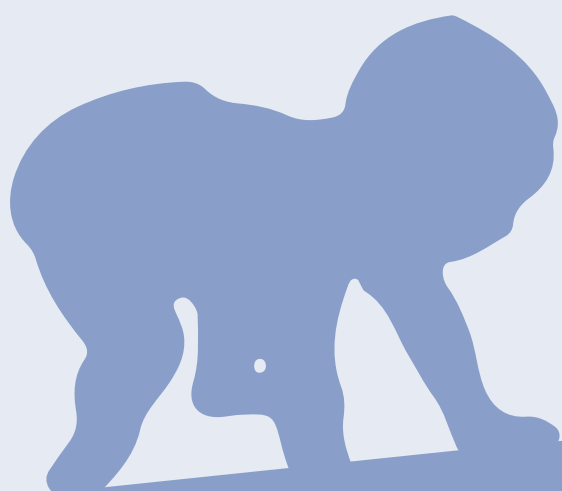
Spørgsmål der danner grundlag for den første vurdering

- Hvad er observeret?
- Hvem har observeret det?
- Hvornår er det observeret?
- Hvor er det observeret?
- Hvilke personer er involveret?
- Er der tale om en enkelt hændelse eller flere hændelser?

Hvis bekymringen eller mistanken med sikkerhed kan afvises

Hvis bekymringen involverer en medarbejder og det er konkluderet, at bekymringen eller mistanken med sikkerhed kan afvises, skal den lokale leder hurtigst muligt invitere medarbejderen til en samtale, hvor den ansatte bliver orienteret om vurderingen. Det aftales om de øvrige medarbejdere skal orienteres. Medarbejderen har mulighed for at medbringe en bisidder. Der skrives et referat fra mødet, hvoraf konklusionen fremgår. Den lokale leder sender referatet til Børn- og Unge Chefen og til medarbejderen til orientering og journaliserer i e-Doc.

Hvis der er forældre involveret i sagen, inviterer den lokale leder dem til et møde. Her bliver de orienteret om Børn og Unges vurdering af sagen. Forældrene kan klage efter de sædvanlige procedurer i Børn og Unge og har derudover altid mulighed for at anmelde sagen til politiet.

Hvis det vurderes, at en bekymring, mistanke eller viden skal bringes videre, kontakter den lokale leder Respekt for Grænser via Institutionslinjen (respekt@mbu.aarhus.dk). Der vil bl.a. blive spurgt til det konkrete barn, forløbet indtil videre mv.

Afhængigt af informationernes karakter vurderer konsulenten om det videre forløb håndteres gennem råd og vejledning i telefonen, møder mellem konsulenten og de involverede parter eller ved henvisning til andre instanser mv.

Hvis informationerne er af en sådan karakter, at de kræver en mere omfattende indsats, træder Task Forcen sammen. De faste medlemmer samt andre relevante deltagere; fx den ansvarlige decentrale leder (dagtilbudsleder, skoleleder, FU-leder), samles i løbet af kort tid. Task Forcen mødes efterfølgende i det omfang, det er nødvendigt i forhold til sagens karakter. Task Forcen har fokus på, at der drages omsorg for og følges op i forhold alle involverede. Dette omfatter de direkte og indirekte involverede børn og unge, deres forældre, samt involverede medarbejdere.

På det første møde gennemgår Task Forcen de fakta, som aktuelt er tilgængelige. Med fokus på barnet eller den unge vurderes informationerne, og der træffes beslutninger om de videre handlinger; fx politianmeldelse. Det aftales under punktet kommunikation, hvordan direkte og indirekte involverede forældre og medarbejdere i det lokale tilbud orienteres.

Task Forcen har på det første møde fokus på:

- At belyse sagens fakta og karakter
- At afklare de opgaver, der skal udføres
- At afklare roller i gruppen
- Henvendelse til politiet for vejledning
- At forberede et kommunikationsberedskab

Hvis sagen involverer en medarbejder

Hvis sagen involverer en medarbejder, er proceduren, at medarbejderen fritages for tjeneste, mens sagen undersøges yderligere. Det er den lokale leder (dagtilbudsleder, skoleleder, FU-leder), der meddeler medarbejderen dette.

Hvis sagen politianmeldes, kan politiet iværksætte en efterforskning. Task Forcen aftaler med politiet, hvordan medarbejderen skal orienteres om politianmeldelsen, herunder om det er politiet eller leder fra Børn og Unge, der tager den første kontakt.

Det aftales endvidere i Task Forcen, hvilken leder, der har kontakt til medarbejderen, og holder personale og forældre orienteret under det videre forløb. Niveauet for løbende orientering aftales ligeledes i Task Forcen.

Hvis en medarbejder bliver politianmeldt, træffer Task Forcen beslutning om en række opgaver i forhold til forældre og personale. Det aftales, om der er øvrige, der skal orienteres; fx forældre der tidligere har haft børn i institutionen eller institutioner, hvor medarbejderen tidligere har været ansat.

Børn og Unge vurderer de ansættelsesretlige konsekvenser, mens politiet har ansvaret for de strafferetlige.

Når en sag afsluttes, iværksættes relevante tiltag, der afhænger af de personalemæssige og evt. strafferetlige konsekvenser.

Hvis sagen har involveret en medarbejder, lægges – uanset sagens udfald – notat med oplysninger om sagsforløb og konklusion på medarbejderens personalesag i Rollebaseret Indgang.

Orientering af medarbejderen

- Inden mødet aftales det i Task Forcen, hvem der deltager og deltagernes roller. Desuden aftales de centrale spørgsmål og informationer, som medarbejderen skal have
- Medarbejderen opfordres til at medbringe bisidder, fx sin faglige organisation
- Medarbejderen får tilbudt psykologbistand – Respekt for Grænser vurderer behovet herfor efter samtalen
- Lederen tilbyder medarbejderen at indsende en arbejdsskadeanmeldelse, hvis medarbejderen ønsker dette.

Orientering af forældre

Task Forcen beslutter, hvordan forældrekredsens orienteres – fx via brev eller informationsmøde. Hvis det besluttes at afholde et informationsmøde, deltager Børn- og Unge chefen samt kommunikationschef og daglig leder og konsulent af specialteamet.

Børn- og Unge chefen sikrer information om følgende:

- Den konkrete mistanke (under hensyntagen til tavshedspligten)
- Opmærksomhed på forældres eventuelle utryghed ved at sende deres børn i institutionen samt bekymringer for børnenes og de unges reaktioner
- Orientering om at forældrene kan henvende sig til stedets leder, Børn- og Unge chefen eller politiet, hvis de har oplysninger, der kan være med til at belyse sagen
- Orientering om, hvordan forældrene løbende vil få information om sagsforløbet

Orientering af medarbejdere

- Den lokale leder eller Børn- og Unge chefen orienterer de øvrige medarbejdere om sagen. Konsulent fra specialteamet kan deltage efter behov.
- Medarbejderne oplyses om tavshedspligten.
- Medarbejderne orienteres om de muligheder, der er for støtte og rådgivning fra Børn og Unge.

06

Opfølgning – når en sag har været i Task Forcen

I forbindelse med at en sag afsluttes i Task Force, bliver det besluttet, hvordan ledelseslinjen følger op i forhold til de direkte og indirekte involverede. Opfølgningen kan rette sig mod barnet eller den unge, familien, den øvrige forældrekreds, medarbejderen og personalegruppen. Det er Børn- og Ungechefen, som har ansvaret for at sikre, at der sker en opfølgning i forhold til alle direkte og indirekte involverede.

Barnet/den unge og familien

I sager, hvor der er rejst mistanke mod en medarbejder, skal Task Forcen vurdere, om det pågældende barn og dets familie har brug for særlig støtte fremover. Det kan ske i regi af enten Socialforvaltningen eller Respekt for Grænser.

Den øvrige forældrekreds

Den leder, som undervejs har varetaget opgaven med at orientere de indirekte berørte forældre, har fortsat en opgave med at informere dem. Det skal sikres, at alle forældre er trygge og føler, at de kan drøfte bekymringer vedr. deres børn og børnenes trivsel med personalet. Der kan fx arrangeres dialogmøde eller temaaften, hvor forældrene kan få generel information og lejlighed til fælles drøftelser.

Medarbejderen

Hvis mistanken mod medarbejderen bliver afvist, har Børn- og Ungechefen, forvaltningen og den ansvarlige decentrale leder (dagtilbudsleder, skoleleder, FU-leder) ansvaret for at beslutte, hvilken indsats der skal til, for at medarbejderen kan vende tilbage til arbejdspladsen. Der aftales et møde med medarbejderen, evt. en fagkonsulent fra specialteamet og nærmeste leder, hvor det aftales, hvordan parterne kan genetablere samarbejdet. Den nærmeste leder aftaler den videre proces sammen med medarbejder og forældre.

Hvis man vurderer, at det ikke er muligt for medarbejderen at vende tilbage, skal vedkommende så vidt muligt have tilbudt arbejde et andet sted i kommunen. Det er Personales opgave, i samarbejde med de øvrige afdelinger, at forsøge at finde et arbejde til medarbejderen. Forvaltningen skal desuden sikre, at medarbejderen og resten af personalegruppen får mulighed for, individuelt og i fællesskab, at bearbejde forløbet fx med psykologbistand.

Lederen i den berørte institution skal sammen med Børn- og Unge chefen, den ansvarlige decentrale leder og konsulenten fra specialteamet, lave aftaler for opfølgningen. Opfølgningen skal sikre det videre samarbejde mellem alle involverede parter.

Personalegruppen

Personalegruppen kan have brug for støtte efter en sag om mistanke om seksuelle overgreb mod et barn eller en ung. Lederen skal være opmærksom på, at nogle medarbejdere kan føle sig usikre og have behov for hjælp til at håndtere risikoen for selv at blive udsat for mistanke. Der kan være behov for pædagogisk støtte og vejledning for at skabe intern tillid og orden, og for at pege på eventuelle nye mål for udvikling af tilbuddets pædagogiske praksis. Behovet for tillid, åbenhed og opbakning kræver, at den daglige ledelse tager initiativer, som fremmer denne proces.

Institut for Relationspsykologi

Aarhus Kommune har en aftale med Institut for Relationspsykologi om psykologisk krisehjælp. Alle medarbejdere i Børn og Unge er omfattet af aftalen, der giver adgang til døgnbemandet vagttelefon 9752 0095.

Ved opkald til vagttelefonen vil du komme i kontakt med – eller blive viderestillet til - en psykolog, der kan give dig faglig rådgivning i forhold til at håndtere den akutte situation. Psykologen vil registrere dit navn og din arbejdsplads. Hvis der er behov for akut krisehjælp på stedet, vil en psykolog hurtigst muligt møde op på den aftalte lokation.

Medarbejdere fra Institut for Relationspsykologi kan være til stede på hændelsesstedet inden for max 4 timer. Den akutte krisehjælp dækker hændelser i hele Danmark, og responstiden er inden for max 4 timer.

Akut krisehjælp ydes af autoriserede psykologer og dækker kun selve hændelsen og et opfølgingsopkald fra psykologen for at sikre medarbejderens tilstand efter en akut hændelse. Eventuelt behov for efterfølgende samtaler dækkes af ydelsen psykologbistand og betales ud fra denne time takst.

Det er den nærmeste leder, der bevilliger psykologbistand, og det er arbejdsstedet, der afholder udgiften. Kontaktoplysninger findes hos nærmeste leder.

Østjyllands Politi

Respekt for Grænser har et tæt samarbejde med Østjyllands Politi i forbindelse med:

- Vurdering af om en sag skal politianmeldes
- Råd og vejledning i en verserende sag
- Samarbejde i konkrete sager vedr. presseudtalelser og forløbet i sagen
- Evalueringsmøde efter en sag er afsluttet

Østjyllands Politi har nedsat en gruppe, der har særlig fokus på seksuelle overgreb mod børn. Gruppen består af specialuddannede personer, som afhører børn via video, der har været udsat for overgreb eller været vidne til seksuelle overgreb mod andre børn. Børn kan blive videoafhørt, indtil de er fyldt 15 år og i særlige tilfælde indtil 17 år.

A person is lying on their back, looking up at the camera. Their hands are raised, holding a large, bright red heart shape against a light-colored, textured wall. The person's eyes are closed, and they have a serene expression. They are wearing a light green shirt with a pattern of small, dark green icons, including a hand and a lightning bolt. The overall mood is peaceful and affectionate.

Del 2

Hvad er et seksuelt overgreb?

Definition af seksuelt overgreb

Børn og Unge anvender en definition af seksuelle overgreb mod børn og unge, som er udviklet af den amerikanske børnelæge Henry C. Kempe i 1978. Han var en af de første til at sætte fokus på, at børn udsættes for vold og seksuelle overgreb, samt at det har vidtrækkende og traumatiske konsekvenser for barnet. Hans definition er internationalt brugt og anerkendt og kendetegner den forståelse af seksuelle overgreb, som anvendes i Danmark og det øvrige Skandinavien i dag.

”Der er tale om seksuelt overgreb, når et barn inddrages i seksuelle aktiviteter, som det ikke kan forstå rækkevidden af, udviklingsmæssigt ikke er parat til, og derfor ikke kan give tilladelse til, og / eller aktiviteter af denne karakter, der overskrider samfundets sociale eller retslige normer.”

Et seksuelt overgreb mod et barn eller en ung kan ske både med og uden fysisk kontakt, men overgrebet vil altid opleves som et psykisk overgreb. Oplevelsen af tillidsbrud, mistet kontrol og skamfuldhed udgør de væsentligste elementer der belaster og eventuelt traumatiserer ofret. De fleste seksuelle overgreb begås af mænd, men også kvinder kan begå seksuelle overgreb.

Hvad siger loven?

I Danmark er det strafbart at inddrage børn og unge i voksnes seksuelle aktiviteter under følgende forhold:

- Det er strafbart at have samleje eller andre seksuelle forhold med børn under 15 år, uanset om den mindreårige giver sit samtykke eller endda tager initiativ til forholdet. Hvis barnet er under 12 år, betragtes det seksuelle overgreb altid som en voldtægt.
- Det er strafbart at have et seksuelt forhold til en person under 18 år, som man har et pædagogisk ansvar for (fx i skole og klub).
- Det er strafbart groft at udnytte sin alder og erfaring til at forføre en ung på 15, 16 eller 17 år til samleje eller andet seksuelt forhold.
- Man kan straffes for blufærdighedskrænkelser, ved beføling, blotteri, beluring og uanstændig opførsel, og hvis man fx sender uopfordrede pornografiske fotos eller tekst. Hvis modtageren er under 15 år, fordobles straffen.
- Et forsøg på at gennemføre et seksuelt overgreb (fx overtale et barn til at mødes et aftalt sted som en del af en groomingproces) kan straffes, hvis formålet med mødet kan dokumenteres.
- Det er strafbart at få personer under 18 år til at optræde i pornografi eller liveshows med seksuelt indhold og medvirke i prostitution eller andre betalte seksuelle ydelser. Det er også strafbart at være tilskuer (live, fotos eller film).
- Det er strafbart at sælge pornografiske fotos og genstande samt sexlegetøj til personer under 16 år.

Mange forbinder seksuelle overgreb mod børn og unge med et voldeligt overfald fra en fremmed voksen. Undersøgelser viser dog, at i langt de fleste sager om seksuelle overgreb på børn og unge, var krænkeren en person, som barnet eller den unge kendte i forvejen og ofte også havde tillid til. Forskning viser, at der i mange af disse sager er et mønster i krænkerens fremgangsmåde. Det er en proces, som flytter ofrets grænser og gør det seksuelle overgreb muligt. Det kaldes en groomingproces.

Grooming er et ord, som er hentet fra engelsk. Når grooming anvendes i forbindelse med seksuelle overgreb, så betyder "grooming" at forberede en anden til noget, ved at man gør sig til ven med den anden. Grundlæggende går grooming ud på, at en voksen, ældre eller mere erfaren person får magten eller styringen over et offer, som så kan blive udnyttet seksuelt. I en groomingproces bliver barnet eller den unge snydt, udnyttet, forført og manipuleret med på en måde, som kan være svær at gennemskue.

Groomingprocessen begynder med en positiv kontakt og invitation til et venskab. Kontakten kan skabes online via fx de sociale medier, men det kan også være en af barnets eller den unges tillidspersoner (fx en træner, en pædagog, en præst eller en lærer). På et tidspunkt skifter kontakten og relationen karakter. Det kan være svært for barnet/den unge at afkode det, der sker. I et venskab har man tillid til hinanden og tror, man forstår, hvorfor den anden person gør og siger, som den gør. Barnet/den unge oplever i starten, at krænkeren – altså den "der groomer" – er hjælpsom og flink. Men krænkeren lyver om formålet med det,

der foregår. Efterhånden som venskabet udvikler sig, kan barnet/den unge opleve ting, som føles underlige eller grænseoverskridende. Krænkeren begynder at fordreje virkeligheden. Krænkeren kan fx sige, at det, der skete, var helt tilfældigt, eller at det var noget, som barnet/den unge selv gerne ville have til at ske – selvom det i realiteten er noget, som krænkeren har planlagt.

Først efter lidt tid får barnet/den unge måske en fornemmelse af, at der er et eller andet galt med det, den voksne eller den mere erfarne person har gang i. Det kan føles som om, at det ikke er noget, der sker tilfældigt eller ved et uheld, men at der ligger en plan bag. Barnet/den unge bliver måske opmærksom på, at det er gået med til mere end det, som det fra starten havde lyst til. Men samtidig kan barnet/den unge have lyst til at holde fast i de fordele, som venskabet til krænkeren betyder. Barnet/den unge håber det bedste, men er samtidig forvirret. Derfor kan det ske, at barnet/den unge først kan sige stop på et tidspunkt, hvor det hele er blevet meget kompliceret, og barnet/den unge selv synes, at det har været naivt, har dummet sig, og det føler sig skamfuld og medskyldig.

En groomingproces kan omfatte, at krænkeren udsætter andre voksne omkring barnet – fx forældre eller kolleger – for grooming. Krænkeren kan fx gøre sig gode venner med et barnets forældre for at få legitim adgang til barnet. Hvis krænkeren er en ansat, kan vedkommende tage sig ekstra meget af et sårbart barn, så det kommer til at se ud som omsorg for barnet og ikke vækker mistanke hos kollegaer eller andre.

Der er forskellige faser eller elementer, som tit indgår i en groomingproces, hvad enten den foregår i den fysiske verden eller online. Disse faser kan også ses i overgreb inden for familien. Faserne kan være:

Den kontaktskabende fase:

Krænkeren udvælger et offer.

Opbygning af venskabet:

Krænkeren finder frem til en fælles interesse, som grundlag for et venskab.

Risikovurderinger:

Krænkeren sørger for at spille rollen som en sød og hjælpsom person, så andre ikke fatter mistanke.

Den eneste ene:

Krænkeren understreger, hvor meget det fælles venskab betyder for begge to, og hvor meget der er at miste, hvis de ikke holder sammen.

Det seksuelle tema introduceres:

Krænkeren begynder at spørge til ofrets seksuelle interesser og erfaringer.

Det seksuelle overgreb:

Krænkeren arrangerer et møde, hvor det seksuelle overgreb kan ske uden at andre ved det.

Fastholde hemmeligheden:

Krænkeren fortæller, at det er deres private hemmelighed, og at ofret selv har været ansvarlig for, at det udviklede sig så langt.

Læs mere

Du kan læse mere om online grooming i Red Barnets antologi "Hvor slemt ka' det være – om it-relaterede seksuelle overgreb".

Filmen og undervisningsmaterialet "Træneren" beskriver seksuelle overgreb og grooming fra voksne tillidspersoner.

Sociale medier er en integreret del af børn og unges liv i dag. De bruger digitale teknologier som en naturlig del af deres sociale liv, til kommunikation og deling af tekst og billeder, søgning af viden mv. Den fri adgang til informationssøgning på nettet giver også udfordringer for børn og unge. Børn før puberteten kan ufrivilligt blive eksponeret for grov pornografi på nettet, og det kan være en skræmmende oplevelse for dem. Børn kan blive belastede af disse oplevelser, men har samtidig svært ved at søge hjælp hos voksne, fordi pornografi er tabubelagt, så de føler skyld eller skam over at have klikket ind på siderne. I puberteten kan søgningen efter pornografi være mere målrettet, som noget spændende eller for at søge viden.

Børnenes og de unges tilstedeværelse i onlinespil og sociale medier udgør også en risiko for at komme i kontakt med digitale krænker. Voksne, der vil skabe en seksuel kontakt til børn og unge kan udnytte, at mulighederne for at skabe kontakt og udvikle venskaber er lettere på nettet end på traditionel vis; fx en legeplads eller andre offentlige steder. Unge i puberteten, som er i færd med at udforske deres egen seksualitet online, kan være særligt sårbare over for voksnes krænkeres manipulation og forførelse.

At være til stede på de sociale medier handler om at kommunikere, afprøve og definere venskaber og sociale relationer. På det seksuelle

område giver det fx mulighed for at sende frække beskeder til hinanden, men også billeder af mere intim karakter. For børn og unge kan det være vanskeligt at finde ud af rækkevidden og konsekvenserne af at poste et vovet billede, som alle andre kan se, eller at opleve, at det billede, som blev sendt privat, pludselig bliver delt, uden der er givet samtykke til det.

I SFI's undersøgelse fra 2016, hvor de spurgte elever i 8. klasse, fremgår det, at hos de 12 %, som havde været udsat for seksuelle blottelser, var 'blotteren' ofte en jævnaldrende, som de unge havde mødt via internettet, ligesom omkring halvdelen af hændelserne med blottelser foregik via webcam (SFI "Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark, 2016, s.13).

Ligesom ved et fysisk seksuelt overgreb kan barnet eller den unge sidde tilbage med følelser af skyld, skam og tillidsbrud, når et intimt eller krænkende billede er blevet delt. Skyld, fordi den unge kan føle, at han eller hun har medvirket til at udstille sig selv. Skam, fordi den unge er blevet blottet i offentligheden, uden at han eller hun selv havde kontrol over det. Og tillidsbrud, fordi der ofte er en eller flere personer, som den unge er tæt på, der har været med til at dele billeder eller film og altså ikke er til at stole på. I nogle sager bliver offentliggørelsen et traume, som skal bearbejdes med professionel hjælp.

Hvad siger loven om digitale krænkelser?

Der er ikke én specifik paragraf, der specifikt omhandler digitale sexkrænkelser, men der er en række bestemmelser i straffeloven, der bl.a. kriminaliserer digitale sexkrænkelser. Det omfatter bl.a. følgende:

- Det er strafbart at gøre sig bekendt med, besidde eller udbrede pornografiske fotografier, film eller lignende af personer under 18 år.
- Det er strafbart at videregive private billeder eller oplysninger uberettiget (fx oprette en falsk datingprofil med seksuelt indhold og med angivelse af en virkelig persons navn og adresse).
- Man kan straffes for blufærdighedskrænkelser, hvis man fx belurer via webcam eller sender uopfordrede pornografiske fotos eller tekst. Hvis modtageren er under 15 år, fordobles straffen.

Læs mere

I starten af 2017 kom regeringen med et udspil mod fænomenet 'digitale sexkrænkelser' med fokus på ufrivillig deling af billeder med intimt eller seksuelt indhold. Udspillet har især fokus på gymnasie- og ungdomsuddannelserne, men også på 7.-10. klasse i grundskolen.

Materialerne findes på www.alleforenmodmobning.dk/

Red barnet "Hvor slemt kan det være" <https://redbarnet.dk/media/1157/hvor-slemt-ka-det-vaere.pdf>

Per Straarup Søndergaard (2016) *Sex, hævn og video – om børn og unges deling af intimt billedmateriale*

11

Tegn og reaktioner på et seksuelt overgreb

Tegn på mistrivsel kan skyldes mange ting i barnets/den unges aktuelle situation, og de skal naturligvis altid tages alvorligt. Tegnene giver et signal til de professionelle om, at der er noget, som bør undersøges nærmere og handles på. Børns og unges adfærd som reaktion på overgreb er kompleks og mangetydig, og heller ikke fysiske tegn på overgreb kan tolkes ud fra et enkelt og stringent mønster. Nogle børn, som er udsat for seksuelle overgreb, kommer med tegn, reaktioner eller udtalelser, der vækker bekymring, mens andre formår at opretholde en facade.

Man kan ikke lave en tjekliste med tegn og reaktioner, der entydigt fortæller, at barnet eller den unge har været udsat for et seksuelt overgreb. Socialstyrelsen har udarbejdet en liste med en række opmærksomhedspunkter, hvor de samtidig understreger, at det er vigtigt, at man har en god baggrundsviden at trække på, når man forsøger at danne sig en helhedsvurdering af barnets/den unges situation. Listen er inddelt i tre alderskategorier, og under hver kategori indgår elementer inden for henholdsvis det fysiske, det psykiske og det sociale område. Listerne findes i hæftet "Den professionelle tvivl, tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge, et fagligt vejledningsmateriale" (2011). Det ligger på [Socialstyrelsens hjemmeside](#).

Det fremgår at seksuelle overgreb sjældent efterlader fysiske spor, som kan konstateres ved en lægelig undersøgelse, og der refereres til SFI-Campbell, Nordisk Campbell Center (2007). Her fremføres, at: De psykiske problemer, som børn og unge kan opleve som følge af seksuelle overgreb, kommer til udtryk på forskellig vis afhængigt af barnets alder. Børnehavebørn oplever ofte angst, mareridt, adfældsproblemer eller upassende seksuel adfærd. For skolebørn er de typiske reaktioner ofte skoleproblemer, hyperaktivitet og mareridt. Unge, der udsættes for overgreb, har øget risiko for depression, angst, selvmord eller anden selvskadende adfærd samt stofmisbrug.

Bekymringsbarometer

JanusCenteret er et nationalt udrednings- og behandlingstilbud til børn og unge med seksuelle adfærdsproblemer samt deres ofre og familier. JanusCenteret har udarbejdet et "bekymringsbarometer", som giver et skematisk overblik over hvad man kan betegne som "Normal adfærd", "Adfærd, der kræver skærpet opmærksomhed og indgriben", og "Adfærd, der kræver øjeblikkelig indgriben". Også her har man inddelt i tre alderskategorier. Formålet med bekymringsbarometeret har været at nedsætte antallet af børn og unge, der bliver ofre for andre børns og unges seksuelle overgreb samt at forebygge, at børn og unge udvikler en seksuel overgrebsadfærd. Barometeret findes på JanusCenterets hjemmeside.

Læs mere

SISO (2014) Den professionelle tvivl. Tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge, Socialstyrelsen

SFI (2016) "Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark"

Særlig opmærksomhed på udsatte børn

Socialt udsatte børn og unge

Alle børn og unge kan blive udsat for et seksuelt overgreb. Jo mindre børnene er, desto større er krænkerens mulighed for at manipulere eller true barnet til at følge krænkerens krav og hemmeligholde oplevelserne. Erfaringerne viser, at nogle børn har større risiko for at opleve overgreb end andre. Især børn og unge, der i forvejen lever i en socialt udsat position, har en risiko for at blive udsat for overgreb.

Børn og unge er i en socialt udsat position, når følgende risikofaktorer er tilstede:

- Opvækst under ustabile familieforhold
- Anbringelse uden for hjemmet
- Vold i hjemmet
- Alkohol- eller stofmisbrug i hjemmet
- Mobning
- Skoleskift, som kan gøre det svært at etablere relationer til andre børn og voksne
- Belastende oplevelser som sygdom og død i familien
- Dårlig kontakt til forældrene
- Ensomhed

Enkeltvis behøver faktorerne ikke at udgøre en særlig risiko, men hvis et barn eller en ung har oplevet eller lever i flere af de nævnte forhold, er der en øget risiko for at blive udsat et seksuelt overgreb. Derfor skal man som professionel være særligt opmærksom på trivslen hos disse børn og unge.

Børn og unge med handicap

Børn og unge med handicap kan være særligt sårbare, fordi de ofte er mere afhængige af omsorgspersoner. Det er ikke alle børn og unge med et handicap, der er i risiko, men det er forskellige forhold, som kan være tilstede, og som øger risikoen for at blive udsat for et seksuelt overgreb.

Disse forhold er bl.a.:

- Større social isolation
- Øget afhængighed af andre
- Megen voksenkontakt
- Svært ved at sætte og opfatte grænser - svært ved at sige fra
- Kropsfornemmelsen er udfordret
- Manglende evne til at aflæse situationen
- Mangelfuld viden om seksualitet
- Vanskeligt ved at forstå og begå sig på de sociale medier

Læs mere

Red Barnet (2014) Sårbare og søgende, Viden og værktøjer til at skabe dialog med udsatte unge om grænser og seksualitet på nettet

SFI (2017) "Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap"

SISO har udarbejdet "Håndbog til forebyggelse, opsporing og håndtering af vold og seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap".

13

Forebyggelse i dagtilbuddet, skolen eller klubben

Den gode forebyggelse mod overgreb af enhver art starter med en pædagogisk praksis, hvor der er fælles værdigrundlag og viden, klare pædagogiske målsætninger, en synlig leder og et arbejdsmiljø, hvor det er naturligt at diskutere sin egen og hinandens måde at gøre tingene på. Den gode forebyggelse beror således ikke på den enkelte medarbejders tilgang, men på fælles faglige drøftelser, rammer og handlinger.

Medarbejdernes relation til børnene eller de unge er funderet i en professionel praksis, som bygger på fælles normer og grænser. Disse skal være til debat både i personalegruppen og i forældrekredsen.

Relationen voksen-barn adskiller sig fra en lang række andre relationer ved at være asymmetrisk. Børn og voksne er ligeværdige, men de er ikke lige. Det er altid den voksne, der har ansvaret – også for at sætte grænser i forhold til barnet/den unge og forblive professionel i relationen. Medarbejderen skal agere som fagperson, og det skal afspejles i sprog, kropsligt udtryk og handling.

Fraværet af en åben og tydelig pædagogisk/faglig praksis og ledelsesform, der har afsæt i fælles viden om børns og unges seksuelle udvikling, kan skabe rum for, at fx grooming kan finde sted. I den sammenhæng er det vigtigt at have fokus på grænsen mellem den professionelle rolle og relation, som medarbejderne har til børn og unge i deres arbejde, og relationer af mere privat karakter. Det gælder både i forhold til medarbejderens kontakt med børn og unge via de sociale medier, (fx via profiler på sociale medier og online spil fællesskaber), og medarbejderens kontakt eller relation til børnene uden for arbejdstiden, (fx unges besøg i privat hjem eller fælles arrangementer).

I praksis forebygger vi ved

- At sikre viden, dialog og en åben kultur, så medarbejdere og forældre er oplyste om børns sunde seksualitet 0-18 år og føler sig trygge ved at drøfte iagttagelser og bekymringer
- At arbejde med temaet "Respekt for Grænser" i både personale- og forældregruppe
- At have gode ansættelsesprocedurer
- At have fokus på særlige risikofaktorer
- Et godt beredskab som altid er opdateret og klar til brug

Jobsamtale og introduktionsforløb

Der skal altid indhentes straffeattest og børneattest på nye medarbejdere, både på fastansatte og på vikarer. Ansættelse i Børn og Unge er under forudsætning af en tilfredsstillende straffe- og børneattest.

I introduktionsforløbet for nye medarbejdere skal stedets værdigrundlag og Respekt for Grænser-materialet inddrages, så de nye medarbejdere bliver bekendt med stedets værdier og får indsigt i, hvordan værdier og beredskab afspejler sig i hverdagens praksis i forhold til forebyggelse af seksuelle overgreb. I Børn og Unge betragtes Respekt for Grænser som en del af et godt arbejdsmiljø, fordi det indeholder tydelige retningslinjer for både ledere og medarbejdere.

Som leder er du ansvarlig for, at de sociale normer overholdes, og at stedets regler og holdninger regelmæssigt drøftes på møder, hvor den pædagogiske/faglige praksis også formuleres, evalueres og begrundes.

Du skal sikre, at medarbejderne har klare og synlige rammer for arbejdet, og at medarbejderne åbent og trygt kan tale højt om de iagttagelser, de gør.

Task Forcens opgaver

Task Forcen træder sammen, når der er tale om komplekse sager vedr. bekymring, mistanke eller viden om et seksuelt overgreb mod et barn eller ung 0-18 år. Task Forcen kan samles i løbet af en time.

Task Forcens opgave er at tilrettelægge og gennemføre håndteringen af sådanne sager; herunder inddrage samarbejdspartnere rettidigt. Task Forcen laver en opsamling på forløbet, når sagen er afsluttet.

I praksis forebygger vi bl.a. igennem information omkring små børns seksualitet, læs mere [her](#)

Kontaktoplysninger

Forældrelinjen

Børn og Unges Forældrelinje er til forældre, der har brug for råd og vejledning vedr. en bekymring eller en mistanke om et seksuelt overgreb på et barn eller en ung.

Telefonen er åben på hverdage klokken 9 - 15.
Forældrelinjen har telefonnummer: 2179-8888.

Kontaktmuligheder for unge

Unge mellem 14-17 år kan kontakte en ungerådgiver i Ungekontakten. Ungekontaktens rådgivere har alle stor erfaring i at snakke med unge om ting, der er svære. Det er muligt at ringe anonymt.

Telefonen er åben mandag-torsdag 12-17 og fredag 12-15.
Telefonnummeret er 8940 3183

Cyberhus er et online klubhus for børn og unge, hvor de bl.a. kan få råd og hjælp fra frivillige voksne rådgivere

Unge-kontakten har også en chatbrevkasse, som kan kontaktes [her](#)

Sletdet er Red Barnets rådgivning, som kan hjælpe børn og unge, der har fået delt private, grænseoverskridende eller krænkende informationer, billeder eller video, for eksempel nøgenbilleder.
redbarnet.dk/sletdet

Institutionslinjen

Institutioner kan henvende sig til specialteamet på mail: Respekt@mbu.aarhus.dk, hvorefter de får en opringning fra en konsulent i specialteamet inden for to timer.

Åbningstiden er klokken 8-15 på alle hverdage. Henvendelser efter kl. 15 kan ikke forventes besvaret før efterfølgende arbejdsdag

